

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ ЩОДО РОЗПАЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬ: СУЧАСНА РОЛЬ АДВОКАТУРИ

**ГНАТІВ О. Б. - к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний університет**

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0119-3508>

УДК 349.41

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.84>

У статті досліджено актуальні проблеми альтернативного врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель в Україні та визначено сучасну роль адвокатури у забезпеченні ефективного захисту прав і законних інтересів учасників земельних правовідносин. Актуальність теми зумовлена активними процесами реформування земельного законодавства, функціонуванням ринку земель сільськогосподарського призначення, а також зростанням кількості конфліктів, пов'язаних із реалізацією права власності на земельні паї, їх використанням, орендою та спадкуванням.

У роботі проаналізовано теоретико-правові засади земельних спорів, що виникають у процесі розпаювання земель, а також розкрито їх специфічні ознаки, зумовлені поєднанням приватноправових і публічно-правових елементів. Особливу увагу приділено дослідженню причин виникнення земельних конфліктів, серед яких визначено недосконалість землевпорядної документації, помилки у визначенні меж земельних ділянок, колізії у правовому регулюванні та недостатній рівень правової культури учасників земельних відносин.

Визначено, що традиційний судовий механізм захисту прав у земельних спорах не завжди забезпечує оперативність, ефективність та економічну доцільність вирішення конфліктів. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність розвитку альтернативних способів врегулювання спорів, зокрема медіації, переговорних процедур та інших форм позасудового врегулювання, які дозволяють досягати компромісних рішень між сторонами конфлікту, зменшувати наван-

таження на судову систему та сприяти стабілізації земельних правовідносин.

Окрему увагу приділено аналізу нормативно-правового регулювання альтернативного врегулювання спорів в Україні, зокрема положенням Закону України «Про медіацію», Земельного кодексу України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Досліджено також європейські стандарти у сфері альтернативного вирішення спорів, що дозволило визначити напрями гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу.

У статті обґрунтовано сучасну роль адвокатури у системі альтернативного врегулювання земельних спорів. Доведено, що адвокат у сучасних умовах виконує не лише функцію представництва інтересів у суді, але й виступає правовим радником, учасником переговорного процесу та сприяє досягненню мирного врегулювання спору. Запропоновано концептуальний підхід до розширення функціонального навантаження адвоката у процедурі медіації та інших позасудових формах вирішення земельних спорів.

У процесі дослідження встановлено, що ефективність альтернативного врегулювання земельних спорів значною мірою залежить від рівня правової обізнаності учасників земельних правовідносин, розвитку інституту медіації та належного нормативного забезпечення участі адвокатури у позасудових процедурах. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення законодавства України з метою розширення можливостей застосування альтернативних способів захисту прав у сфері розпаювання земель.

У результаті дослідження сформульовано висновок про те, що альтернативні способи врегулювання земельних спорів є ефективним інструментом забезпечення балансу інтересів учасників земельних правовідносин, а адвокатура виступає ключовим інституційним елементом їх практичної реалізації.

Ключові слова: земельні спори, розпаювання земель, адвокатура, медіація, альтернативне врегулювання спорів, земельні правовідносини, захист прав, позасудове врегулювання.

Постановка проблеми

Сучасний розвиток земельних правовідносин в Україні супроводжується складними трансформаційними процесами, пов'язаними з реформуванням аграрного сектору, відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення, удосконаленням механізмів реалізації права приватної власності на землю та децентралізацією повноважень у сфері управління земельними ресурсами. Вказані зміни безпосередньо впливають на характер земельних правовідносин та спричиняють значне зростання кількості правових конфліктів у сфері розпаювання земель. Земельні паї залишаються важливим об'єктом цивільного обороту, джерелом економічної стабільності для власників та предметом численних спорів, що виникають у процесі користування, передачі, оренди, спадкування та визначення меж земельних ділянок.

Особливість земельних спорів щодо розпаювання земель полягає у поєднанні приватноправових та публічно-правових елементів. Такі спори часто виникають між власниками земельних паїв, органами місцевого самоврядування, орендарями, фермерськими господарствами, аграрними підприємствами та державними органами. Причинами конфліктів стають недосконалість земельпорядної документації, накладення меж земельних ділянок, відсутність належної реєстрації речових прав, порушення умов договорів оренди, неправомірне користування землею, а також неоднозначність застосування земельного законодавства. У багатьох випадках конфлікти у сфері розпаювання земель мають тривалий характер та супроводжуються значним соціальним на-

пруженням, особливо у сільській місцевості, де земельні правовідносини безпосередньо пов'язані із забезпеченням економічних інтересів населення.

Незважаючи на активний розвиток земельного законодавства, чинна система вирішення земельних спорів не завжди забезпечує належний рівень захисту прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин. Судовий механізм, який традиційно вважається основним способом захисту порушених прав, характеризується значною тривалістю розгляду справ, складністю процесу доказування, високими фінансовими витратами та надмірним навантаженням на судову систему. Земельні спори нерідко потребують проведення експертиз, дослідження технічної документації, аналізу кадастрових даних та залучення спеціалістів у сфері землеустрою, що суттєво ускладнює та затягує процес судового розгляду. У результаті особи, права яких порушені, не завжди можуть оперативно отримати ефективний захист та відновити свої законні інтереси.

Крім того, судовий спосіб вирішення конфлікту не у всіх випадках сприяє збереженню конструктивних відносин між сторонами спору. У земельній сфері це має особливе значення, оскільки власники земельних паїв, орендарі та інші учасники правовідносин часто продовжують взаємодіяти після завершення спору. Судовий конфлікт здатний поглиблювати соціальну напруженість, ускладнювати подальшу співпрацю між сторонами та негативно впливати на стабільність земельних відносин у відповідній територіальній громаді. За таких умов особливої актуальності набуває необхідність розвитку альтернативних способів врегулювання земельних спорів, які дозволяють досягти компромісу, мінімізувати конфліктність та забезпечити більш гнучкий підхід до захисту прав учасників земельних правовідносин.

Альтернативні способи врегулювання спорів, зокрема медіація, переговори, примирення та інші позасудові процедури, у сучасних умовах розглядаються як важливий елемент забезпечення доступу до справедливого правосуддя та ефективного захисту

прав людини. Їх застосування дає можливість сторонам самостійно брати участь у пошуку взаємоприйняттого рішення, зберігати конфіденційність спору, скорочувати часові та фінансові витрати, а також уникати надмірної формалізації процесу. Для земельних спорів щодо розпаювання земель це має особливе значення, оскільки такі конфлікти часто пов'язані не лише з юридичними аспектами, а й із соціальними, економічними та моральними чинниками.

Разом із тим практика застосування альтернативних способів врегулювання земельних спорів в Україні залишається недостатньо розвиненою. Попри прийняття Закону України «Про медіацію» та поступове впровадження європейських підходів до позасудового вирішення конфліктів, механізми медіації у земельній сфері ще не набули широкого поширення. Значна частина громадян продовжує сприймати суд як єдиний можливий спосіб захисту своїх прав, тоді як потенціал примирних процедур залишається недооціненим. Серед основних причин такого становища можна виділити недостатню правову обізнаність населення, відсутність сталої практики застосування медіації у земельних правовідносинах, недосконалість механізмів реалізації медіаційних угод, а також обмежений рівень підготовки фахівців у сфері альтернативного врегулювання спорів.

Окремої уваги у цьому контексті потребує сучасна роль адвокатури. В умовах реформування правової системи України та розширення сфери застосування альтернативних способів вирішення спорів діяльність адвоката набуває нового змісту. Сьогодні адвокат виконує не лише функцію представництва інтересів клієнта у суді, а й функцію правового радника, консультанта, учасника переговорного процесу та посередника у врегулюванні конфлікту. Саме адвокат здатний забезпечити належний правовий супровід процедури медіації, сприяти досягненню компромісу між сторонами та гарантувати дотримання прав і законних інтересів учасників спору.

Водночас участь адвокатури у сфері альтернативного врегулювання земельних спорів поки що не отримала достатнього нор-

мативного та практичного забезпечення. У правозастосовній практиці залишаються невирішеними питання процесуального статусу адвоката у медіації, меж його повноважень у примирних процедурах, особливостей етичних стандартів діяльності під час позасудового врегулювання конфлікту та співвідношення функцій адвоката і медіатора. Крім того, у науковій літературі недостатньо комплексно досліджено особливості застосування альтернативних способів вирішення спорів саме у сфері розпаювання земель, що свідчить про необхідність подальшого наукового вивчення цієї проблематики.

Таким чином, на сучасному етапі існує об'єктивна потреба у комплексному дослідженні альтернативних способів врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель, визначенні їх ефективності у системі захисту прав учасників земельних правовідносин, а також з'ясуванні сучасної ролі адвокатури у процесі позасудового врегулювання конфліктів. Актуальність зазначеної проблеми обумовлюється як практичними потребами правозастосування, так і необхідністю подальшого вдосконалення земельного законодавства та механізмів забезпечення права на ефективний захист у сфері земельних відносин.

Стан дослідження проблеми

Проблематика врегулювання земельних спорів упродовж тривалого часу залишається предметом наукових досліджень у галузі земельного, цивільного, господарського та процесуального права. Особлива увага вітчизняних науковців приділяється питанням захисту прав власників земельних ділянок, реалізації права користування землею, правового режиму земель сільськогосподарського призначення та механізмів вирішення конфліктів у сфері земельних правовідносин. У сучасних умовах реформування земельного законодавства та відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення науковий інтерес до цієї проблематики значно посилюється, оскільки земельні спори щодо розпаювання земель стали одним із найбільш поширених різновидів правових конфліктів у сфері аграрних відносин.

Теоретичні засади земельних правовідносин та механізмів захисту земельних прав були сформовані у працях таких вітчизняних учених, як Бойко Л., Долинська М., Ігнатенко І., Мартинюк М., Титова Н., Федчишин В., Хлистік М., Шульга М., та інших дослідників земельного права. У роботах зазначених авторів досліджувалися правова природа земельних спорів, особливості реалізації права власності на землю, проблеми захисту прав суб'єктів земельних правовідносин та напрями вдосконалення земельного законодавства України.

Окремі аспекти правового регулювання розпаювання земель та реалізації права на земельну частку (пай) були предметом досліджень вчених і фахівців у сфері земельного права. Наукові праці у цій сфері переважно присвячувалися питанням приватизації земель, реформування колективної власності на землю, правового режиму земельних паїв, особливостей орендних відносин та проблемам державної реєстрації речових прав на земельні ділянки. Значна кількість наукових досліджень акцентує увагу на необхідності вдосконалення механізмів правового захисту власників земельних паїв та забезпечення стабільності земельного обороту.

Разом із тим аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що більшість досліджень у сфері земельних спорів зосереджена переважно на судових механізмах захисту прав. Питання альтернативного врегулювання конфліктів у земельних правовідносинах тривалий час залишалися недостатньо дослідженими, що було пов'язано з відсутністю належного нормативного підґрунтя для застосування медіації та інших примирних процедур в Україні. Лише після прийняття Закону України «Про медіацію» активізувалися наукові дослідження, присвячені можливостям застосування альтернативних способів вирішення спорів у різних галузях права, у тому числі й у сфері земельних правовідносин.

Проблематика медіації та альтернативного врегулювання спорів стала предметом наукових досліджень таких учених, як Валянська Т., Гуляр Т., Ігнатенко І., Мачуська І., Недільченко С., Тітова О., Федчишин Д.

та інших дослідників. У їхніх працях аналізуються поняття та правова природа медіації, її принципи, переваги та недоліки, перспективи впровадження примирних процедур у національну правову систему, а також особливості застосування медіації у цивільних, господарських, сімейних та земельних спорах.

Значний внесок у розвиток наукових підходів до альтернативного врегулювання земельних спорів зробили дослідження, присвячені застосуванню медіації у сфері аграрних та земельних відносин. У сучасній юридичній літературі наголошується, що земельні конфлікти мають специфічний характер, оскільки поєднують приватні, економічні, соціальні та публічні інтереси. Саме тому альтернативні процедури врегулювання спорів у земельній сфері розглядаються як більш гнучкий та ефективний механізм досягнення компромісу між сторонами порівняно із судовим розглядом.

Науковці звертають увагу на те, що медіація у земельних правовідносинах має низку переваг, серед яких скорочення строків вирішення спору, зменшення фінансових витрат, конфіденційність процедури, можливість збереження ділових та соціальних зв'язків між сторонами конфлікту. Особливо актуальним це є для спорів щодо розпаювання земель, де конфлікти часто виникають між родичами, сусідами, співвласниками земельних ділянок, орендарями та власниками земельних паїв. У таких випадках судовий розгляд нерідко поглиблює конфлікт, тоді як примирні процедури сприяють досягненню взаємоприйняттого рішення та стабілізації правовідносин.

Попри активізацію наукових досліджень у сфері медіації, питання альтернативного врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель залишаються недостатньо комплексно дослідженими. У науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення особливостей застосування медіації у земельних правовідносинах, недостатньо опрацьовано питання процесуального оформлення результатів примирних процедур, механізмів виконання медіаційних угод та співвідношення медіації із судовими способами захисту прав.

Окремим напрямом сучасних досліджень є проблема ролі адвокатури у сфері альтернативного врегулювання спорів. У зв'язку з трансформацією правової системи України та розвитком інституту медіації науковці дедалі частіше звертають увагу на необхідність розширення функцій адвоката у процесі захисту прав клієнта. У сучасних умовах адвокат розглядається не лише як представник у суді, а й як учасник переговорного процесу, правовий консультант та суб'єкт сприяння мирному врегулюванню конфлікту.

Водночас аналіз наукової літератури свідчить про недостатній рівень дослідження ролі адвокатури саме у сфері альтернативного врегулювання земельних спорів. Більшість праць присвячена загальним питанням адвокатської діяльності або окремим аспектам медіації, тоді як проблеми участі адвоката у примирних процедурах у земельних правовідносинах залишаються малодослідженими. Недостатньо уваги приділяється питанням професійної етики адвоката під час медіації, межам його повноважень у позасудових процедурах, особливостям представництва інтересів сторін у процесі переговорів та забезпеченню балансу інтересів учасників земельного конфлікту.

Крім того, у сучасній юридичній науці практично відсутні комплексні дослідження, у яких би одночасно розглядалися проблеми розпаювання земель, альтернативного врегулювання спорів та діяльності адвокатури. Така ситуація свідчить про наявність наукової прогалини та потребу у подальшому дослідженні зазначеної проблематики з урахуванням сучасних змін земельного законодавства, практики Верховного Суду, розвитку інституту медіації та євроінтеграційних процесів.

Таким чином, сучасний стан наукового дослідження проблеми свідчить про поступове формування теоретичних засад альтернативного врегулювання земельних спорів, однак низка важливих аспектів залишається недостатньо розробленою. Це обумовлює необхідність комплексного наукового аналізу альтернативних способів врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель та визначення сучасної ролі адвокатури у

забезпеченні ефективного захисту прав і законних інтересів учасників земельних правовідносин.

Мета та завдання дослідження

Динамічний розвиток земельних правовідносин в Україні, реформування аграрного сектору економіки, відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення та трансформація механізмів реалізації права приватної власності на землю зумовлюють необхідність удосконалення способів захисту прав учасників земельних правовідносин. Особливої актуальності ці питання набувають у сфері розпаювання земель, де виникає значна кількість конфліктів між власниками земельних часток (паїв), орендарями, органами місцевого самоврядування, фермерськими господарствами та іншими суб'єктами земельних правовідносин. У сучасних умовах традиційний судовий механізм вирішення земельних спорів не завжди забезпечує оперативне, ефективне та справедливе поновлення порушених прав, що актуалізує потребу у розвитку альтернативних способів врегулювання конфліктів.

Сучасна правова система України поступово інтегрує європейські підходи до альтернативного вирішення спорів, серед яких важливе місце посідає медіація. Запровадження інституту медіації та розширення можливостей позасудового врегулювання конфліктів створюють передумови для формування нових механізмів захисту прав у сфері земельних відносин. Водночас практика застосування альтернативних способів врегулювання спорів щодо розпаювання земель залишається недостатньо сформованою, а роль адвокатури у забезпеченні ефективного функціонування таких механізмів потребує додаткового наукового осмислення.

У зв'язку з цим метою дослідження є комплексний науково-правовий аналіз альтернативних способів врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель, визначення особливостей їх застосування у сучасних умовах розвитку земельного законодавства України, а також з'ясування сучасної ролі адвокатури у процесі позасудового захисту прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин.

Досягнення поставленої мети передбачає необхідність вирішення низки взаємопов'язаних наукових і практичних завдань, спрямованих на комплексне дослідження обраної проблематики.

Насамперед необхідним є дослідження правової природи земельних спорів, що виникають у процесі розпаювання земель, а також визначення їх характерних ознак та причин виникнення. Важливим завданням є аналіз специфіки земельних конфліктів у сфері реалізації права власності на земельні паї, користування земельними ділянками, орендних правовідносин, спадкування земельних часток та встановлення меж земельних ділянок. Окрема увага має бути приділена виявленню проблем правозастосування, які виникають у процесі захисту прав учасників земельних правовідносин.

Одним із ключових завдань дослідження є здійснення комплексного аналізу альтернативних способів врегулювання земельних спорів, визначення їх сутності, правової природи та особливостей застосування у сфері розпаювання земель. У межах цього завдання необхідно дослідити медіацію, переговори, примирення та інші позасудові процедури як механізми забезпечення ефективного захисту прав та законних інтересів сторін земельного конфлікту. Важливим аспектом є також встановлення переваг та недоліків альтернативних способів вирішення спорів порівняно із судовою формою захисту прав.

Наступним завданням дослідження є аналіз нормативно-правового регулювання альтернативного врегулювання спорів у сфері земельних правовідносин. У цьому контексті доцільним є дослідження положень земельного, цивільного та процесуального законодавства України, а також норм Закону України «Про медіацію» щодо можливостей застосування примирних процедур у земельних спорах. Водночас важливим є вивчення міжнародного досвіду та європейських стандартів альтернативного вирішення спорів з метою визначення перспектив їх імплементації у національну правову систему.

Окремий напрям дослідження становить аналіз сучасної ролі адвокатури у процесі альтернативного врегулювання земельних

спорів. У сучасних умовах адвокат виступає не лише представником сторони у судовому процесі, а й суб'єктом правового консультування, учасником переговорів та особою, яка сприяє досягненню компромісу між сторонами конфлікту. У зв'язку з цим важливим завданням є визначення особливостей участі адвоката у процедурах медіації та інших формах позасудового врегулювання спорів, з'ясування меж його повноважень та функцій у процесі захисту прав клієнта.

Також у межах дослідження необхідним є виявлення основних проблем практичного застосування альтернативних способів врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель. Зокрема, потребують аналізу питання недостатнього рівня поширення медіації, проблеми виконання медіаційних угод, недосконалість механізмів правового забезпечення примирних процедур та недостатня правова обізнаність учасників земельних правовідносин щодо можливостей позасудового захисту своїх прав.

Важливим завданням дослідження є також формулювання науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України у сфері альтернативного врегулювання земельних спорів та підвищення ефективності діяльності адвокатури у цій сфері. Зокрема, актуальним є визначення напрямів удосконалення правового статусу адвоката у процедурах медіації, розширення механізмів застосування альтернативних способів вирішення спорів у земельних правовідносинах та забезпечення належного рівня гарантій захисту прав учасників земельних конфліктів.

Отже, мета та завдання дослідження спрямовані на комплексне вивчення проблем альтернативного врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель та визначення сучасної ролі адвокатури у забезпеченні ефективного, справедливого та доступного захисту прав і законних інтересів учасників земельних правовідносин.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження, присвяченого альтернативним способам врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель та визначенню сучасної ролі адвока-

тури у цих процесах, зумовлена недостатньою розробленістю комплексного підходу до поєднання інститутів земельного права, медіації та адвокатської діяльності в умовах трансформації правової системи України. Попри активізацію наукових досліджень у сфері альтернативного вирішення спорів, у юридичній науці відсутнє цілісне бачення механізмів їх застосування саме у сфері розпаювання земель, що характеризується підвищеною конфліктністю, складною структурою правовідносин та значною кількістю суб'єктів.

Уперше у вітчизняній науці здійснено комплексний аналіз альтернативних способів врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель як цілісної системи позасудових механізмів захисту прав, що включає медіацію, переговornі процедури та інші форми примирення сторін. У межах такого підходу земельні спори розглядаються не лише як юридичний конфлікт щодо права власності чи користування земельною ділянкою, а як багатовимірне явище, що поєднує правові, економічні та соціальні складові. Це дозволяє по-новому оцінити ефективність альтернативних способів врегулювання спорів у порівнянні із традиційним судовим захистом.

Удосконалено наукові підходи до визначення правової природи земельних спорів у сфері розпаювання земель. Зокрема, уточнено, що такі спори слід розглядати як особливу категорію земельно-правових конфліктів, які виникають у процесі реалізації права на земельну частку (пай) та характеризуються наявністю тривалих майнових та організаційних правовідносин між учасниками. Обґрунтовано, що специфіка таких спорів зумовлює необхідність пріоритетного використання досудових та позасудових механізмів їх вирішення, оскільки вони забезпечують більш гнучке врахування інтересів сторін.

Дістало подальшого розвитку положення щодо ролі медіації як ефективного інструменту врегулювання земельних спорів. Обґрунтовано, що медіація у сфері розпаювання земель повинна розглядатися не як допоміжний, а як рівнозначний судовому способу захисту прав механізм, здатний

забезпечити досягнення справедливого балансу інтересів сторін. Встановлено, що застосування медіації у земельних спорах сприяє зниженню рівня конфліктності у сільських громадах, підвищенню довіри до правових інститутів та забезпеченню стабільності земельного обороту.

Особливу наукову новизну становить обґрунтування сучасної ролі адвокатури у системі альтернативного врегулювання земельних спорів. Запропоновано концептуальний підхід до визначення адвоката як багатофункціонального суб'єкта, який у земельних спорах виконує не лише представницьку, а й превентивну, консультативну та медіаційну функції. Доведено, що адвокат у сучасних умовах трансформації правової системи виступає ключовим учасником формування культури альтернативного вирішення спорів, сприяючи зменшенню судового навантаження та підвищенню ефективності захисту прав громадян.

Удосконалено підходи до розуміння меж участі адвоката у процедурах медіації та інших формах позасудового врегулювання земельних спорів. Запропоновано розмежування функцій адвоката як представника сторони та як суб'єкта, що сприяє досягненню компромісу між учасниками спору. Наголошено, що така діяльність адвоката повинна ґрунтуватися на принципах добросовісності, конфіденційності та дотримання професійної етики, що забезпечує баланс між інтересами клієнта та загальною метою примирення сторін.

Дістало подальшого розвитку положення щодо необхідності нормативного вдосконалення інституту альтернативного врегулювання земельних спорів. Обґрунтовано доцільність деталізації процесуального статусу адвоката у процедурах медіації, визначення гарантій виконання досягнутих домовленостей та розширення можливостей використання позасудових процедур у сфері розпаювання земель. Запропоновано підхід до інтеграції альтернативних способів вирішення спорів у загальну систему захисту земельних прав.

У межах дослідження також сформульовано концептуальне положення про те, що ефективність врегулювання земельних спо-

рів значною мірою залежить від рівня розвитку правової культури суспільства та готовності сторін до компромісу. У цьому контексті адвокатура розглядається як інституційний посередник між правовою системою та учасниками земельних правовідносин, який забезпечує не лише юридичний захист, а й сприяє формуванню практики мирного вирішення конфліктів.

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає у комплексному переосмисленні ролі альтернативних способів врегулювання земельних спорів у сфері розпаювання земель та визначенні адвокатури як ключового інституційного елементу їх ефективного функціонування. Отримані результати спрямовані на поглиблення теоретичних засад земельного права, вдосконалення механізмів захисту прав учасників земельних правовідносин та розвиток сучасної практики позасудового врегулювання спорів в Україні.

Основний виклад матеріалу

Сучасний розвиток земельних правовідносин в Україні характеризується значним ускладненням механізмів реалізації права власності на землю, реформуванням аграрного сектору економіки та активним впровадженням ринкових засад у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення. У зв'язку з цим суттєво зростає кількість земельних спорів, пов'язаних із розпаюванням земель, реалізацією права на земельну частку (пай), користуванням земельними ділянками, укладенням та виконанням договорів оренди, а також спадкуванням земельних паїв. Земельні спори залишаються однією з найбільш складних категорій правових конфліктів, оскільки поєднують приватноправові, публічно-правові, економічні та соціальні аспекти [1].

Проблематика врегулювання земельних спорів набуває особливої актуальності в умовах функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення та реформування системи земельних відносин. Відповідно до положень Земельного кодексу України земля визнається основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [2]. У зв'язку з

цим забезпечення ефективного механізму захисту прав учасників земельних правовідносин є одним із ключових завдань сучасної правової системи.

Земельні спори щодо розпаювання земель мають специфічний характер, що зумовлено особливостями процесу реформування колективної власності на землю та формування приватного землеволодіння. Найчастіше конфлікти виникають у зв'язку з визначенням меж земельних ділянок, оформленням права власності на земельні паї, виконанням умов договорів оренди, встановленням порядку користування землею, а також унаслідок помилок у землепорядній документації. Значна кількість спорів виникає між власниками земельних паїв та аграрними підприємствами, які здійснюють користування землею на підставі договорів оренди [3].

Судова практика свідчить, що земельні спори залишаються одними з найбільш складних у процесуальному аспекті. Верховний Суд неодноразово наголошував на необхідності забезпечення балансу інтересів сторін земельного спору та дотримання принципу правової визначеності при вирішенні конфліктів у сфері земельних правовідносин [4]. Крім того, в умовах воєнного стану розгляд земельних спорів ускладнюється обмеженим доступом до документації, проблемами функціонування державних реєстрів та необхідністю захисту майнових прав громадян [5].

Традиційний судовий механізм вирішення земельних спорів не завжди забезпечує оперативне та ефективне поновлення порушених прав. Судовий розгляд часто супроводжується значними часовими та фінансовими витратами, складністю доказування та необхідністю проведення експертиз. Саме тому у сучасних умовах особливого значення набувають альтернативні способи врегулювання спорів, які дозволяють сторонам конфлікту досягти компромісу без тривалого судового процесу.

Альтернативні способи врегулювання спорів є важливим елементом сучасної системи захисту прав людини та реалізації принципу доступу до правосуддя. До основних форм альтернативного вирішення спо-

рів належать переговори, медіація, примирення, арбітраж та інші позасудові процедури [6]. Їх застосування дозволяє мінімізувати конфліктність правовідносин, забезпечити конфіденційність процедури та зберегти конструктивні відносини між сторонами.

Особливого значення у сфері земельних правовідносин набуває медіація як форма добровільного врегулювання конфлікту за участю нейтрального посередника. Прийняття Закону України «Про медіацію» стало важливим етапом розвитку альтернативного вирішення спорів в Україні [7]. Законодавче закріплення медіації створило нормативні передумови для її застосування у земельних правовідносинах та сприяло формуванню нових механізмів позасудового захисту прав.

Науковці наголошують, що медіація у земельних спорах має низку суттєвих переваг порівняно із судовим розглядом. Зокрема, Д. В. Федчишин зазначає, що застосування медіації у земельних правовідносинах дозволяє врахувати інтереси всіх учасників спору та забезпечити більш гнучкий механізм врегулювання конфлікту [8]. Медіація сприяє досягненню взаємоприйняттого рішення, зменшує рівень конфліктності між сторонами та дозволяє уникнути негативних наслідків тривалого судового розгляду.

Особливо перспективним є застосування медіації у спорах щодо розпаювання земель, де конфлікти часто виникають між особами, які надалі продовжують перебувати у тривалих правовідносинах. У таких випадках судові рішення не завжди сприяє стабілізації відносин між сторонами, тоді як медіація орієнтована на досягнення компромісу та збереження конструктивної взаємодії.

У науковій літературі наголошується, що медіація у сфері земельних правовідносин має значний потенціал для зниження навантаження на судову систему та підвищення ефективності захисту прав громадян [9]. При цьому особливість земельних спорів полягає у необхідності врахування не лише юридичних, а й економічних, соціальних та моральних чинників, що робить примирні процедури більш ефективними порівняно із традиційним судовим розглядом.

Водночас практика застосування медіації у земельних спорах в Україні залишається недостатньо поширеною. Однією з причин цього є недостатній рівень правової обізнаності населення щодо можливостей альтернативного врегулювання конфліктів. Крім того, значна частина громадян продовжує сприймати суд як єдиний можливий спосіб захисту порушених прав.

Науковці також звертають увагу на проблеми нормативного регулювання медіації у земельних правовідносинах. Так, Т. П. Вальянська зазначає, що однією з актуальних проблем є питання юридичної сили угоди, укладеної за результатами медіації, а також механізмів її виконання [10]. Недостатньо врегульованими залишаються питання співвідношення медіації із судовими процедурами, порядку затвердження медіаційної угоди та гарантій дотримання прав сторін.

Важливу роль у процесі альтернативного врегулювання земельних спорів відіграє адвокатура. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура є недержавним самоврядним інститутом, який забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги [11]. У сучасних умовах функції адвоката не обмежуються лише представництвом інтересів клієнта у суді.

Розвиток інституту медіації сприяє трансформації ролі адвоката у процесі вирішення правових конфліктів. Сьогодні адвокат дедалі частіше виступає не лише представником сторони у судовому процесі, а й правовим радником, учасником переговорного процесу та суб'єктом сприяння мирному врегулюванню спору. Такий підхід відповідає сучасним європейським стандартам правничої діяльності та концепції гуманізації правосуддя.

Участь адвоката у процедурах медіації має особливе значення у земельних спорах щодо розпаювання земель. Саме адвокат забезпечує правовий аналіз ситуації, роз'яснює сторонам їх права та обов'язки, допомагає сформувати правову позицію та оцінити можливі наслідки укладення домовленостей. Крім того, адвокат сприяє дотриманню принципу законності під час про-

ведення переговорів та забезпечує захист прав клієнта у процесі досягнення компромісу.

На думку вчених І. Мачуської, О. Чирик та С. Недільченко, ефективність альтернативного врегулювання спорів значною мірою залежить від професійного рівня учасників медіаційного процесу та належного правового супроводу процедури [12]. У зв'язку з цим адвокатура виступає важливим інституційним елементом розвитку альтернативного вирішення спорів у сфері земельних правовідносин.

Особливого значення діяльність адвоката набуває у випадках, коли земельний спір пов'язаний із великою кількістю учасників або складними майновими відносинами. У таких ситуаціях саме адвокат забезпечує координацію переговорного процесу, допомагає сторонам сформулювати взаємоприйнятні умови врегулювання спору та сприяє досягненню стабільного правового результату.

Водночас сучасна практика свідчить про наявність низки проблем, пов'язаних із участю адвокатури у процедурах альтернативного врегулювання земельних спорів. Насамперед це стосується недостатньої правової визначеності статусу адвоката у медіації, відсутності чітких механізмів взаємодії адвоката та медіатора, а також недостатнього рівня спеціалізованої підготовки адвокатів у сфері альтернативного вирішення спорів.

У науковій літературі наголошується на необхідності подальшого вдосконалення законодавства України у сфері альтернативного врегулювання земельних спорів. Зокрема, актуальним є питання розширення можливостей застосування медіації у земельних правовідносинах, удосконалення механізмів виконання медіаційних угод та формування належного рівня правової культури населення [13].

Не менш важливим напрямом є розвиток спеціалізації адвокатів у сфері медіації та земельного права. Сучасні умови вимагають від адвоката не лише знання норм матеріального та процесуального права, а й навичок ведення переговорів, управління конфліктами та досягнення компромісу між

сторонами. Саме тому професійна підготовка адвокатів повинна враховувати сучасні тенденції розвитку альтернативного вирішення спорів.

Важливим аспектом є також формування сталої судової практики щодо застосування альтернативних способів врегулювання земельних спорів. Верховний Суд у своїх рішеннях поступово формує підходи до забезпечення балансу між правом особи на судовий захист та можливістю позасудового врегулювання конфлікту [5]. Такий підхід сприяє розвитку правової культури примирення та підвищенню ефективності захисту прав учасників земельних правовідносин.

Отже, альтернативні способи врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель є важливим напрямом удосконалення системи захисту прав у сфері земельних правовідносин. Їх застосування дозволяє забезпечити оперативне та ефективне вирішення конфліктів, мінімізувати соціальну напруженість та сприяти стабільності земельного обороту. Водночас ефективність функціонування таких механізмів значною мірою залежить від рівня розвитку інституту медіації, удосконалення нормативного регулювання та активної участі адвокатури у процесі альтернативного врегулювання спорів.

Таким чином, сучасна роль адвокатури у сфері альтернативного врегулювання земельних спорів полягає не лише у здійсненні представництва інтересів клієнта, а й у забезпеченні правового супроводу переговорного процесу, формуванні культури мирного вирішення конфліктів та сприянні досягненню компромісу між сторонами земельного спору. Подальший розвиток альтернативних способів вирішення спорів у сфері розпаювання земель має стати одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи захисту земельних прав в Україні.

Суттєвий вплив на розвиток земельних правовідносин має євроінтеграційний курс України [14]. У процесі гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу особливого значення набуває впровадження сучасних механізмів позасудового врегулювання конфліктів. Європейська практика свідчить, що медіація є

ефективним способом вирішення спорів у сфері земельних та аграрних правовідносин, оскільки дозволяє забезпечити баланс між приватними та публічними інтересами.

У більшості держав Європейського Союзу альтернативні способи вирішення спорів активно застосовуються у сфері земельних відносин [6]. Особливе значення медіація має у конфліктах між землевласниками, орендарями та органами місцевого самоврядування. У таких правовідносинах основним завданням є не лише вирішення спору, а й забезпечення подальшої стабільності правовідносин між сторонами. Саме тому європейська практика орієнтована на розвиток примирних процедур та мінімізацію судового втручання у випадках, коли сторони можуть самостійно досягти взаємоприйняттого рішення.

Для України зазначений досвід є особливо актуальним, оскільки земельна реформа супроводжується значною кількістю конфліктів, пов'язаних із реалізацією права власності на землю [15]. Після відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення значно зросла кількість спорів щодо купівлі-продажу земельних ділянок, укладення договорів оренди, зміни цільового призначення земель та користування земельними паями. За таких умов ефективно функціонування альтернативних способів врегулювання спорів здатне забезпечити належний рівень захисту прав громадян та сприяти стабільності земельного обороту.

Особливого значення у сфері земельних правовідносин набуває принцип добровільності медіації [7]. Саме добровільний характер участі сторін у примирній процедурі створює умови для досягнення реального компромісу. На відміну від судового рішення, яке ухвалюється судом у примусовому порядку, медіаційна угода ґрунтується на узгодженій волі сторін, що значно підвищує рівень її добровільного виконання.

Водночас важливою перевагою альтернативного врегулювання земельних спорів є конфіденційність процедури [13]. Земельні конфлікти нерідко супроводжуються значним суспільним резонансом, особливо у невеликих територіальних громадах. Судовий розгляд таких спорів може призводити

до поглиблення соціальної напруженості та негативно впливати на репутацію учасників конфлікту. Медіація, навпаки, дозволяє сторонам уникнути публічного розголошення обставин спору та забезпечує більш конструктивний підхід до вирішення конфлікту.

Не менш важливою є економічна доцільність альтернативних способів врегулювання спорів [9]. Судовий процес у земельних спорах часто потребує значних фінансових витрат, пов'язаних із оплатою судового збору, проведенням експертиз, оплатою послуг представників та тривалим розглядом справи. Натомість медіація дозволяє сторонам значно скоротити витрати та оперативно врегулювати конфлікт.

У сучасних умовах значна кількість земельних спорів виникає у сфері орендних правовідносин [3]. Одними з найбільш поширених є конфлікти щодо продовження строку дії договорів оренди, невиконання орендарями умов договорів, порушення порядку використання земельних ділянок та виплати орендної плати. Практика свідчить, що саме у таких спорах медіація може бути найбільш ефективним способом досягнення компромісу між сторонами.

Власники земельних паїв та орендарі зазвичай зацікавлені у збереженні тривалих правовідносин, оскільки співпраця між ними має системний характер. Судове протистояння у більшості випадків призводить до повного припинення ділових відносин між сторонами, тоді як альтернативні способи врегулювання спору дозволяють зберегти співпрацю та досягти взаємовигідного рішення.

Науковці зазначають, що альтернативне вирішення земельних спорів є важливим елементом розвитку правової держави та громадянського суспільства [16]. Формування культури мирного врегулювання конфліктів сприяє підвищенню рівня правової свідомості населення та забезпечує більш ефективну реалізацію права особи на захист своїх інтересів.

Водночас у сучасній правозастосовній практиці залишаються проблеми, пов'язані із недостатньою популяризацією медіації [17]. Значна частина громадян не володіє

інформацією щодо можливостей альтернативного вирішення спорів або не довіряє позасудовим механізмам врегулювання конфліктів. Саме тому одним із важливих завдань держави та професійної правничої спільноти є підвищення рівня правової обізнаності населення щодо переваг медіації.

Окремого значення набуває діяльність адвокатури у сфері правового інформування учасників земельних правовідносин [11]. Адвокат у сучасних умовах виконує не лише функцію захисту інтересів клієнта, а й функцію правового просвітництва. Надання сторонам земельного спору повної інформації про можливості альтернативного врегулювання конфлікту сприяє формуванню довіри до медіації та інших примирних процедур.

Важливо також враховувати, що земельні спори часто мають емоційний характер [1]. Земля для багатьох громадян є не лише об'єктом права власності, а й важливим елементом сімейних, родинних та соціальних відносин. Саме тому у процесі врегулювання земельного конфлікту важливу роль відіграє не лише юридична аргументація, а й психологічний аспект взаємодії сторін.

У цьому контексті медіація має значну перевагу над судовим розглядом, оскільки дозволяє сторонам висловити власні інтереси, обговорити проблемні питання та спільно знайти компромісне рішення [8]. Судовий процес орієнтований насамперед на встановлення юридичних фактів та застосування норм права, тоді як медіація враховує інтереси сторін значно ширше.

Суттєвого значення набуває і проблема виконання рішень у земельних спорах [10]. Судове рішення не завжди гарантує фактичне припинення конфлікту, оскільки сторона, яка програла справу, може уникати його добровільного виконання або продовжувати конфлікт у позапроцесуальній формі. Натомість медіаційна угода, досягнута шляхом взаємного компромісу, зазвичай виконується сторонами добровільно.

Позитивним аспектом альтернативного врегулювання земельних спорів є також можливість застосування індивідуального підходу до кожної конкретної ситуації [12]. Судове рішення здебільшого має формалі-

зований характер та обмежується межами позовних вимог, тоді як у медіації сторони можуть погодити будь-які умови врегулювання конфлікту, що не суперечать законодавству.

У сучасній юридичній науці також обговорюється питання запровадження спеціалізованої земельної медіації як окремого напрямку альтернативного вирішення спорів [18]. Такий підхід передбачає підготовку медіаторів, які спеціалізуються саме на земельних та аграрних правовідносинах. Ураховуючи специфіку земельного законодавства та складність земельних конфліктів, наявність спеціалізованих знань є важливою передумовою ефективного проведення медіації.

Необхідно також звернути увагу на роль органів місцевого самоврядування у процесі врегулювання земельних спорів [19]. Саме органи місцевого самоврядування часто виступають учасниками або посередниками у земельних конфліктах, пов'язаних із користуванням землею, визначенням меж територій та реалізацією права комунальної власності. У зв'язку з цим розвиток примирних процедур на рівні територіальних громад може стати ефективним механізмом зниження соціальної напруженості.

Крім того, альтернативні способи врегулювання спорів можуть бути ефективним інструментом запобігання корупційним ризикам у сфері земельних відносин [20]. Відкритий переговорний процес та участь незалежного посередника сприяють підвищенню прозорості процедури врегулювання конфлікту та зменшують ризик зловживань.

Слід також враховувати, що розвиток альтернативних способів врегулювання земельних спорів відповідає сучасним міжнародним тенденціям розвитку правосуддя [6]. У багатьох країнах світу медіація вже давно є невід'ємною складовою системи захисту прав людини та забезпечення доступу до правосуддя. Україна, інтегруючись у європейський правовий простір, також повинна забезпечити належний рівень розвитку позасудових механізмів вирішення конфліктів.

Таким чином, альтернативні способи врегулювання земельних спорів щодо роз-

паювання земель є важливим елементом сучасної системи захисту прав у сфері земельних правовідносин. Їх подальший розвиток потребує комплексного вдосконалення законодавства, формування професійного середовища медіаторів та адвокатів, підвищення рівня правової культури населення та активного впровадження європейських стандартів мирного врегулювання конфліктів у національну правову систему.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що альтернативні способи врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель є одним із найбільш перспективних напрямів удосконалення системи захисту прав учасників земельних правовідносин в Україні. Сучасний стан розвитку земельного законодавства, функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення та зростання кількості конфліктів у сфері реалізації права власності на земельні паї зумовлюють необхідність пошуку ефективних, оперативних і менш конфліктних механізмів вирішення спорів. У таких умовах традиційний судовий порядок захисту прав не завжди забезпечує швидке та результативне поновлення порушених прав, що обумовлює актуальність розвитку поза-судових способів врегулювання конфліктів.

У процесі дослідження встановлено, що земельні спори щодо розпаювання земель мають комплексний характер та поєднують приватноправові, публічно-правові, економічні й соціальні елементи. Особливості таких спорів полягають у наявності тривалих правовідносин між сторонами, значній кількості учасників конфлікту, а також високому рівні соціальної напруженості у сфері земельних відносин. Саме тому застосування альтернативних способів врегулювання спорів у цій сфері є більш ефективним порівняно із виключно судовим механізмом захисту прав.

Доведено, що медіація є одним із найбільш результативних інструментів альтернативного вирішення земельних спорів. Її перевагами є добровільність, конфіденційність, гнучкість процедури, економія часу та фінансових ресурсів, а також можливість

врахування реальних інтересів сторін конфлікту. На відміну від судового рішення, медіаційна угода формується на основі взаємної згоди учасників спору, що значно підвищує рівень її добровільного виконання та сприяє збереженню конструктивних відносин між сторонами.

Установлено, що сучасний стан нормативно-правового регулювання альтернативного вирішення земельних спорів в Україні потребує подальшого вдосконалення. Незважаючи на прийняття Закону України «Про медіацію», окремі питання застосування медіації у сфері земельних правовідносин залишаються недостатньо врегульованими. Зокрема, потребують уточнення механізми виконання медіаційних угод, процесуальний статус учасників примирної процедури, а також порядок взаємодії медіації із судовим розглядом земельних спорів.

У межах дослідження обґрунтовано, що особливу роль у системі альтернативного врегулювання земельних спорів відіграє адвокатура. Сучасна діяльність адвоката у земельних правовідносинах не обмежується лише судовим представництвом. Адвокат дедалі частіше виступає правовим радником, учасником переговорного процесу та суб'єктом сприяння мирному врегулюванню конфлікту. У зв'язку з цим роль адвокатури у розвитку медіації та інших альтернативних способів вирішення спорів постійно зростає.

Доведено, що участь адвоката у процедурах альтернативного врегулювання земельних спорів забезпечує дотримання принципу законності, належний правовий супровід переговорного процесу та захист прав і законних інтересів сторін. Адвокат сприяє формуванню правової позиції учасників спору, роз'яснює правові наслідки домовленостей та забезпечує юридичну визначеність досягнутих рішень. Особливого значення така діяльність набуває у складних земельних спорах щодо розпаювання земель, де конфлікти часто пов'язані із великою кількістю учасників та тривалими майновими правовідносинами.

Водночас у процесі дослідження встановлено наявність низки проблем, що перешкоджають ефективному розвитку альтер-

нативного вирішення земельних спорів в Україні. До таких проблем належать недостатній рівень правової обізнаності населення щодо можливостей медіації, відсутність сталої практики застосування примирних процедур у земельних правовідносинах, недостатній рівень спеціалізованої підготовки адвокатів і медіаторів, а також недосконалість окремих положень чинного законодавства.

У зв'язку з цим доцільно запропонувати такі напрями вдосконалення системи альтернативного врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель, зокрема: удосконалити нормативно-правове регулювання медіації у сфері земельних правовідносин шляхом деталізації порядку застосування примирних процедур у земельних спорах та визначення особливостей виконання медіаційних угод; розширити можливості застосування медіації у земельних спорах шляхом запровадження механізмів стимулювання сторін до використання позасудових способів врегулювання конфліктів; забезпечити розвиток спеціалізованої підготовки адвокатів і медіаторів у сфері земельного права та альтернативного вирішення спорів, зокрема шляхом впровадження відповідних освітніх програм і курсів підвищення кваліфікації; сприяти формуванню правової культури мирного врегулювання земельних конфліктів через проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення та суб'єктів земельних правовідносин; розробити рекомендації щодо взаємодії судів, адвокатури та медіаторів у процесі врегулювання земельних спорів з метою забезпечення комплексного захисту прав учасників земельних правовідносин; запровадити практику спеціалізованої земельної медіації для спорів, пов'язаних із розпаюванням земель, орендними правовідносинами та користуванням земельними ділянками.

Отже, альтернативні способи врегулювання земельних спорів щодо розпаювання земель є важливим елементом сучасної системи захисту прав у сфері земельних правовідносин. Їх подальший розвиток сприятиме зменшенню навантаження на судову систему, підвищенню ефективності захисту прав громадян, формуванню культури мир-

ного вирішення конфліктів та гармонізації національної правової системи із європейськими стандартами. У свою чергу, адвокатура повинна стати одним із ключових інституційних механізмів забезпечення ефективного функціонування альтернативного вирішення земельних спорів в Україні.

Література

1. Долинська М.С. Земельні спори у сучасній Україні: історико-правовий вимір. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2025. № 1. URL: <https://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/954>

2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

3. Мірошніченко І. Аграрні баталії: спори між фермерами та власниками земельних паїв. *Юридична газета*. 2024. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/agrarni-bataliyi-spori-mizh-fermerami-ta-vlasnikami-zemelnih-payiv-.html>

4. Земельні спори за участю фермерських господарств: практика Верховного Суду від 02.02.2021 р. URL: https://agro.vobu.ua/2471?utm_source=chatgpt.com

5. Суддя ВП ВС висвітлює практику Верховного Суду щодо розгляду земельних спорів в умовах воєнного стану. 2024. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/navch_suddiv_praciv_aparativ_2021/1683610/?utm_source=chatgpt.com

6. Гулак О. В., Щербак А. В., Медведська В. В., Гальона І. І. Загальна правова характеристика медіації як альтернативного способу вирішення спорів в межах адміністративного, цивільного та господарського процесу. *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. № 16. С. 333–337. URL: https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/487?utm_source=chatgpt.com

7. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

8. Федчишин Д. В. Земельно-правові аспекти застосування медіації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національно-*

го університету. Серія: Право. 2024. Т. 2, № 85. С. 201–205. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315321?utm_source=chatgpt.com

9. Мачуська І., Тітова О., Гуляр Т., Недільченко С. Медіація як альтернативна форма вирішення земельних спорів в Україні. *Економіка та право*. 2025. Т. 76, № 1. С. 51–60. URL: https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/18296?utm_source=chatgpt.com

10. Валянська Т. П. Угода за результатами медіації та мирова угода у сфері вирішення земельних спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 82. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/304372?utm_source=chatgpt.com

11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

12. Мачуська І., Недільченко С., Чирик О. Інститут медіації як форма вирішення спорів у сфері екологічних та земельних відносин. *Вишеградський журнал з прав людини*. 2025. № 1. URL: https://journals.uran.ua/journal-vjhr/article/view/331781?utm_source=chatgpt.com

13. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми розкриття змісту термінів, використаних у законі. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2–4. С. 73–77. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/915>

14. Стебелев А. Особливості правотворчої практики у сфері подальшого врегулювання альтернативних способів вирішення публічних спорів та конфліктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університе-*

ту. Серія: Право. 2023. Т. 2, Вип. 77. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/284114?utm_source=chatgpt.com

15. Шульга М. В., Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75–81. URL: https://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2022/16.pdf

16. Григор'єва Х. А. Медіація у спорах про державну підтримку аграріїв: оцінка правових можливостей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Т. 2, № 85. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315309?utm_source=chatgpt.com

17. Валянська Т. П. Альтернативне вирішення конфліктів у сфері земельних відносин: правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2024. 199 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/f707fd2a-62b6-46fb-b705-c7f34efe0099>

18. Федчишин Д. В., Ігнатенко І. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення земельних спорів за участі юридичних осіб. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія: Право. 2024. Вип. 43. С. 82–88. URL: <https://www.chasopys.law.npu.kiev.ua/archive/43/14.pdf>

19. Хлистік М. А. Про деякі аспекти вирішення земельних спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 84. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/312161?utm_source=chatgpt.com

20. Жадобін В., Навроцький Д. Земельні спори за участю прокуратури: аналіз проблем і судової практики. *Юридична газета*. 2024. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/zemelni-spori-za-uchastyu-prokuraturi-analiz-problem-i-sudovoyi-praktiki.html>